

Molen Het Fortuin

Locatie: Friese Varkensmarkt ter plaatse van het noordelijk deel van het spoorviaduct

NL-HlmNHA_53000196_M ; H. Spilman; 1762; Gezicht richting zuidwest op het Noorder Buiten Spaarne

DSC_00016391 ; AV ; 22-07-2018 ; Vergelijkbare situatie als afbeelding links

NL-HlmNHA_53001028_K ; C. van Noorde; 1763; Kloppersingel bij molen Het Fortuin. Gezicht richting west over de lege Nieuwstad op de achterzijde van het Hofje van Staats. Men kijkt dus over het terrein van de toekomstige textiel fabriek Phoenix en het Ripperdapark

DSC_00016411 ; AV ; 22-7-2018 ; Vergelijkbare situatie als op de afbeelding links, alleen op een hoger standpunt genomen

NL-HlmNHA_53500553 ; J. Pannebakker ; ? ; Gezicht op het Vrouwehek en het Fortuin richting oost. Datum is onduidelijk. De aan de molen grenzende bebouwing ziet er heel anders uit dan de aangrenzende bebouwing op prenten van VOOR de brand in 1830. Dus is deze prent mogelijk van na 1831, het jaar van de herbouw van de molen.

DSC_00014977 ; AV ; 15-5-2018 ; Vergelijkbare situatie als op afbeelding links. Er passeert net een zeilboot, waarvoor de Prinsenbrug net geopend is

NL-HlmNHA_54003595 ; ? ; 1870; Gezicht richting west over de spoorbrug op molen het Fortuin. Genomen vanaf oostoever, waar nu de spoordijk ligt.

DSC_7010 ; AV : 13-7-2017 ; Het is nu onmogelijk op de plek van foto links te komen. De foto boven is genomen van de plek iets noordelijker en oostelijker dan foto links. De molen stond iets achter de basculebrug op bovenstaande foto

NL-HlmNHA_54009128 ; ? ; 1904; Gezicht richting noord op molen het Fortuin en spoorbrug over het Spaarne

DSC_6780 ; AV ; 5-7-2017 ; Vergelijkbare situatie als foto links, alleen iets verder weg genomen, omdat rest van oever onbereikbaar was

NL-HlmNHA_54033963 ; ? ; 1880 ; Molen het Fortuin op de hoek Friese Varkensmarkt/Prinsen Bolwerk bij het Vrouwehek. Gezicht waarschijnlijk richting zuidoost

DSC_5895 ; AV ; 24-3-2017 ; Klein Heiligland, achtermuur van het Frans Halsmuseum Hof met het enige fysieke restant van molen Het Fortuin : de gevelstenen

- 1698 De molen Het Fortuin wordt gebouwd als (gerst)pelmolen. De eerstkomende 15 jaar kreeg de molen het alleenrecht op het (gerst)pellen in de stad. Dit type alleenrecht kwam men in die tijd geregeld tegen bij de start van nieuwe bedrijvigheid. Het werd een hoge stenen stellingmolen en beeldbepalend in zijn omgeving. Er worden direct naast de molen een huis en een grutterij gebouwd.
- 1702 Al in dit jaar wordt de molen door een ander overgenomen. Vele wisselingen van eigenaren zullen in de loop der tijd volgen.
- 1738 Herbestemming: het Fortuin wordt nu een bakmolen, d.w.z. een korenmolen om van graan meel te maken voor de bakkerijen. Het Fortuin neemt dit over van een andere molen, die gesloopt werd.
- 1760 Herbestemming: het Fortuin wordt nu een moutmolen, omdat een andere moutmolen afbrandde. Het Fortuin gaat nu mout malen voor de 6 nog resterende bierbrouwerijen in de stad. Ook mogen ze mout leveren aan azijnmakerijen en branderijen in Haarlem.
- 1777 Via een transporteur gaat de molen nu ongemalen en gemalen graan binnen de stad bezorgen.
- eind 18^e eeuw Herbestemming: het Fortuin wordt nu een runmolen. Deze verbouwing was erg duur en werd nooit een succes. Dit heeft te maken met het feit, dat door de vele oorlogen de aanvoer van huiden stopt. Het product (run) van deze molen werd gebruikt voor het looien van deze huiden om er leer van te kunnen maken.
- Herbestemming: De molen raakte in verval en de nieuwe eigenaar dreigde hem te slopen als de burgemeesters niet wilde instemmen met herinrichting tot korenmolen. Het bestuur gaf toestemming vanwege de werkgelegenheid, het behoud van een beeldbepalend sieraad aan het Spaarne, maar ook het behoud van een molen, die bekend stond als één der beste molens in Nederland.
- 1830 Op zondag 18-12-1830 brandde de molen onder kerktijd volledig af. Gelukkig was de molen goed verzekerd en kon men spoedig met de herbouw beginnen.

- 1831 Herbestemming en herbouw: in korte tijd werd de molen herbouwd, maar hij ging nu fungeren als tras-, run-, bonen- en gerstpelmolen. Nu werd ook een gevelsteen met Vrouwe Fortuna geplaatst. Dit is één van de 2 gevelstenen, die uiteindelijk fysiek van de molen behouden zijn gebleven. Lange tijd stond de molen toen bekend als Het Nieuwe Fortuin en veel later weer gewoon als Fortuin. Naast de molen werden er een nieuw huis, schuur en arbeiderswoning gebouwd.
- 1833 Herbestemming: ter verbreding van de maalmogelijkheden en winstgevendheid van de molen, wordt er verzocht nu ook weer graan te mogen malen.
- 1874 Op 10-10-1874 wordt de molen in het openbaar verkocht. Uit de inventarisomschrijving krijgt men een goed beeld van hoe de molen er van binnen uitzag. Hij heette toen nog steeds Het Nieuwe Fortuin. Hij werd gekocht door de gebroeders C.D. Bremer (koperslager) en W.F. Bremer (logementhouder). Samen met C.D. Bremer's schoonzoon Caalen wordt er een stoomzagerij voor bomen en balken naast de molen gehuisvest en daarnaast gaan ze Duitse tufsteen tot cement vermalen. Ook de molen komt onder stoom om hem niet stil te laten staan. Deze firma kreeg de naam "Houthandel Caalen en Bremer & Co". Caalen betreft het huis en daarnaast wordt een nieuw huis gebouwd voor W.F. Bremer. De houtzagerij verliep zo voorspoedig, dat men in 1882 en 1889 nog een zoon Bremer in de zaak nam. Beiden waren een zoon van W.F. Bremer.
- ± 1890 Kort na 1889 kwam de oorspronkelijke firmant C.D. Bremer te overlijden. De overeenkomst tussen Caalen en de overgebleven Bremer(W.F.) werd ontbonden. De verstandhouding tussen de firmanten bleek niet erg goed. Men kon niet tot een goede onderlinge verdeling van de eigendommen komen en uiteindelijk bleef er niets anders over dan de molen opnieuw te laten veilen. W.F. Bremer wilde bij die gelegenheid de zagerij kopen en voortzetten.
- 1892 Op 9-4-1892 vond de veiling van het geheel plaats. Zoals gezegd wilde W.F. Bremer die gelegenheid benutten om de hele boel op te kopen om de zagerij voort te zetten. Er was echter nog een gegadigde, waar men geen rekening mee gehouden had. In deze tijd was de spoorwegmaatschappij HIJSM druk bezig allerlei gronden langs het spoor op te kopen, omdat een forse spooruitbreiding en een mogelijke ophoging van de spoorbaan in de lucht hing. De molen Het Fortuin stond bijna óp de spoorbaan. W.F. Bremer werd volledig afgetroefd door het zeer hoge bod van de spoorwegmaatschappij. Hij kon na de veiling nog wel verder gaan als huurder van de zagerij, maar wel met een opzegtermijn van een half jaar. De molen zelf werd verhuurd aan de heer Visser, die er opnieuw graan mee ging malen. Tras of cement was niet lonend meer.
- 1903 De huur van het complex wordt door de HIJSM opgezegd. Dit zagen de Bremers al enige tijd aankomen en men had al elders ruimte gevonden om een deel van het bedrijf voort te zetten. Nu moest men nog een ander terrein gaan zoeken. Dit vond men 100 meter zuidelijk van het Fortuin op de plaats, waar het bedrijf, nu meer een houthandel, nog steeds bestaat.
- ±1905 Sloop van de molen t.b.v. verbreding en ophoging van de spoorbaan. Naast vele documenten, afbeeldingen en foto's resteren er nog twee gevelstenen van deze molen. Deze bevinden zich in de achterkant van het Frans Halsmuseum aan het Klein Heiligland. Zie daarvoor laatste foto over molen het Fortuin. Verhoudingsgewijs heb ik veel foto's en afbeeldingen van de molen geplaatst, maar dat heb ik gedaan, omdat deze molen ruim twee eeuwen lang een beeldbepalend element in de omgeving is geweest en ook een beetje omdat het ooit één der beste molens in Nederland was.

Bibliografie kort

(Sliggers, et al., 1987)

Bibliografie uitgebreid

Sliggers, B.C. (Redactie) en Haarlem, Historische Werkgroep. 1987. *De loop van het Spaarne*. Haarlem : Schuyt & Co, 1987. ISBN 90 6097 221 X.